

PROSIDBA

Jedan od važnijih momenata u svadbenom ritualu je prosidba, odnosno *prošnja* djevojke kako to kažu stanovnici Potkozarja. Činom prosidbe se potvrđuje saglasnost obe porodice za sklapanje braka i obavještavaju se ostali stanovnici sela da će se dvoje mladih iz ovih kuća vjenčati, te da djevojka i momak više nisu slobodni.

Običajne radnje prije samog čina prosidbe se razlikuju, tako da se na teritoriji Potkozarja praktikuje nekoliko različitih elemenata obredne prakse. Kada se cura i momak svide jedno drugome ili ukoliko je momak zainteresovan za neku djevojku, on šalje svoju majku u djevojčinu kuću *na ugovor*. Ona dolazi noseći *miloštve* (*fišečić kave, sipana kocka, rakija, jabuke, pereći sapuni, mirišljavi sapuni*) da provjeri da li su oni saglasni sa njihovim željama. Ukoliko pristaju da svoju ćerku daju za njenog sina pustiće je u kuću, primiti milošte, počastiti je i dogovoriti se o daljim planovima za svadbu, kao i o danu prosidbe. Ovom prilikom će buduća svekrva pregledati i darove koje je djevojka od svoje četrnaeste godine pripremala za svadbu. Ukoliko djevojka ili njeni roditelji iz bilo kog razloga nisu zadovoljni potencijalnim mladoženjom neće primiti milošte, niti će počastiti njegovu majku, te ona odlazi iz njihovog doma neobavljena posla.

U nekim dijelovima ispitivanog područja prvo momak sa svojim bratom ili nekim prijateljima dolazi u djevojačku kuću da njenim roditeljima objave njihovu vezu, želju da se vjenčaju uz obavezno objašnjenje da djevojka njemu obećala da će poći za njega. Njeni roditelji, odnosno otac, traže da momkovi dođu *na pitanje*. Par dana nakon ove objave momkovi roditelji, najčešće sa još dvoje svjedoka, dolaze *na pitanje* u djevojčinu kuću. Sa sobom nose *miloštve* i tu se, uz malo bolji ručak ili večeru, dogovaraju o daljim planovima, odnosno o danu prosidbe.

Na dogovoren datum uveče, sa prvim sumrakom, kada završe sve obaveze u svom domaćinstvu u djevojčinu kuću stižu prosci. U prosidbu ne ide mnogo ljudi i najčešće su tu svekar i svekrva, kum, stari svat, vojvoda i obavezno dolaze bez mladoženje. Oni sa sobom nose samo plosku rakije. Idući kroz selo nikome koga sretnu ne govore gdje niti kojim poslom idu. Kad stignu pred djevojčinu kuću pretvaraju se da su se tu zatekli nekim slučajnim poslom, recimo da su pogubili ovce, ili da su krenuli negdje na put pa su posustali i sumrak ih je baš tu zatekao pa eto da ih puste da uđu, da se odmore i okrijepe. Domaćin ih pušta u kuću gdje se u prisustvu ukućana, ali bez djevojke, nastavlja neobavezan razgovor i šala sve do momenta kada neko od prosaca kaže domaćinima da ih upitaju zašto su oni stvarno stigli baš u njihov dom. Na domaćinovo pitanje prosci konačno otkrivaju stvarni razlog dolaska, nakon čega djevojčin brat nju dovodi pred proscu. Otac je pita zna li ona koje ovaj narod i zašto su došli. Ako je zainteresovana za momka ona to i kazuje ocu i kaže da je ona rekla da oni dođu, al da on odluči da li je to ispravna odluka. Otac na to odgovara da nema zamjerki ukoliko je ona pristala. Prosci vade plosku sa rakijom i daju je djevojci, koja otpije malo i prosljeđuje je svom ocu da nazdravi blagosiljajući ćerku, otpije i vrati joj plosku da je ona vrati svekru. Svekar otpije i daje rakiju i drugim proscima i ukućanima da i oni nazdrave. Nakon ovoga smatra se da je djevojka pristala da se uda i da su se svi složili sa ovom odlukom. Djevojka se izljubi sa svekrom i sa svim prisutnima, uzme od svekra jabuku za nju pripremljenu i brat je izvodi u drugu prostoriju. U jabuku su zabodene tri pare različitih vrijednosti (ranije su to bile gvozdene novčanice od 50, 20 i 10 dinara). U novije vrijeme svekar je novcem darovao mladu i dešavalo se da mlada ne napušta više ovu prostoriju u kojoj se sada nastavlja slavlje povodom prosidbe. Često se dešavalo da se pucnjavom iz puške ili pištolja obavještava komšiluk i selo da je mlada iz te kuće isprošena. Tek po ovom obavljenom poslu kuha se kafa,

postavlja se večera (uštipci, pite, sir, kajmak, meso) i domaćini sipaju gostima svoju rakiju. Večera prolazi uz dogovor o svadbi. Određuje se datum svadbe, vrijeme dolaska i vrijeme polaska svatova, broj svatova sa momkove i djevojčine strane, kao i koji su to darovi koje će djevojka donijeti sa sobom u novi dom. Jako je bitno da se utvrdi koliko će svatova doći po djevojku, jer njena porodica će za njih pripremiti doručak i piće na dan svadbe. Dogovaralo se i o broju svatova sa mladine strane koji će sa njom poći u mladoženjinu kuću na svadbeno veselje. Tad se dogovaralo i da li će na dan svadbe par obaviti opštinsko ili crkveno vjenčanje ili će to uraditi neki drugi dan samo uz prisustvo kumova. Veče prolazi uz pjesmu i veselje i najčešće se dešavalo da se slavlju priključi rodbina i neke komšije koje su znale ili čule da se u komšijskoj kući nešto dešava. Često se ovom prilikom i kolo igralo. U veselju su prednjačili prosoci, dok je djevojčina familija bila suzdržana, jer oni ipak ovim činom ostaju bez jednog člana. Djevojka je mogla po želji budućeg svekra doći još koji put pred prosce. U Potkozarju je zabilježen slučaj da je svekar želio da mu ona zapali lulu, pa je buduća snaha na dlanu na koji je prvo stavljen ledeni lug donijela žižak kojim je svekar palio duvan u luli.

Prosidba se završavala pred zoru, sa izlaskom sunca. Prosci se pakuju, a neka mlađa ženska osoba iz domaćinstva ih daruje pripremljenim darovima. U novije vrijeme buduća mlada je darivala i kitila svoje prosce. Na muškarce su kačene vežene *marave* (peškiri), a na žene *rubci* (bošče). Pored ovih obaveznih predmeta prosoci su mogli biti darovani i košuljama, torbama, priglavcima ili drugim predmetima. Ranije su svi darovi bili ručni rad koji je napravila mlada, a u novije vrijeme košulje i peškire su kupovani za ovu priliku. Svi darovi su kačeni na prosce, a pazilo se da budući svekar bude najbolje nakićen. Ukoliko su prosoci stigli iz daljine, konjskim kolima i konji i kola će ovom prilikom biti nakićeni maramicama. Domaćin im dosipa rakiju u plosku i ukoliko nije tu, izvodi se djevojka da se pozdravi sa proscima. Često se u dvorištu zapjeva i zaigra kolo. Svi prisutni se vesele i podvikuju i prosoci tako nakićeni polaze svojoj kući. U novije vrijeme običaj je da ih djevojka isprati jedan dio puta. Uz put se vesele, pjevaju i časte rakijom sve osobe koje sretnu obavještavajući ih na taj način da su za svog momka isprosili djevojku i da će uskoro biti svadbeno veselje.

Prof. Dr Irena Medar Tanjga